

PBLQ

**RAPPORTAGE VERKENNING
MONITORINGSSYSTEMATIEK WET
GEMEENTELIJKE INSTRUMENTEN
WARMTETRANSITIE**

12 april 2024

Managementsamenvatting - aanleiding en opdracht

Aanleiding

De Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie (Wgiw) geeft gemeenten de bevoegdheid om wijken aan te wijzen die van het aardgas afgaan naar een duurzame energievoorziening. In de Wgiw is opgenomen dat voordat gestopt kan worden met het gebruik van aardgas, gemeenten zich ervan moeten vergewissen dat een duurzaam warmtealternatief daadwerkelijk beschikbaar is en dat alle woningen en gebouwen hier een aansluiting op hebben of dat de gebouweigenaar zelf een ander fossielvrij alternatief heeft gerealiseerd.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft – mede op verzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) – aangegeven een monitoringssysteem te willen ontwikkelen die gemeenten kunnen gebruiken om invulling te geven aan de vergewisplicht.

Opdracht

PBLQ heeft, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, een korte verkenning uitgevoerd naar de wenselijkheid en mogelijke oplossingsrichtingen van zo'n monitor voor de invulling van de vergewisplicht. Hierbij zijn de volgende aspecten aan bod gekomen:

- ▶ Hoe kijken de verschillende stakeholders aan tegen de wenselijkheid van een (uniforme manier van) ondersteuning van de vergewisplicht en de mogelijkheden om daartoe te komen.
- ▶ Wat is het doel en de scope van de monitoring en welke rode draden zijn daarin bij de verschillende stakeholders zichtbaar.
- ▶ Welke informatie is reeds voorhanden en wat is hiervan herbruikbaar.
- ▶ Welke oplossingsrichtingen zijn er en hoe verhouden deze zich tot elkaar.

Deze rapportage bevat de bevindingen en is samengesteld op basis van gesprekken met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW), Netbeheer Nederland, Aedes, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en zes gemeenten.

Managementsamenvatting - conclusie en advies

Conclusie

De meeste gemeenten hebben nog geen goed beeld bij de invulling van de vergewisplicht en wat daarvoor nodig is. Partijen geven aan dat ze verwachten dat de invulling van de vergewisplicht sterk afhankelijk zal zijn van de wijze waarop de warmtetransitie verloopt.

- ▶ Partijen verwachten dat, ten behoeve van de 'vergewisplicht', de informatiebehoefte qua soorten vereiste informatie in theorie relatief beperkt is, maar dat deze informatie wel op gedetailleerd (in sommige gevallen op huis/pand) niveau nodig is.
- ▶ In de eerdere fases van de warmtetransitie is de informatiebehoefte vele malen groter, onder meer voor het maken van een gedegen uitvoerings- en omgevingsplan. Monitoring wordt dan ook als een continu proces gezien, waarbij het beeld eigenlijk al veel eerder compleet en meer uitgebreid moet zijn dan nodig is voor de vergewisplicht.
- ▶ Tegelijkertijd is de informatiebehoefte niet uniform, maar hangt deze af van de lokale situatie, en van de gekozen aanpak van een gemeente. Ook moet vrij gedetailleerd informatie op 'huis-op-huis' niveau verzameld en bijgehouden worden (bijvoorbeeld t.b.v. de 'opt-out') en leeft er bij gemeenten de wens om naast een actueel beeld ook een beeld te creëren van mogelijkheden en de geplande situatie in een wijk.
- ▶ De verwachting is daarmee dat gemeenten veel flexibiliteit nodig hebben ten aanzien van welke informatie ze registreren en hoe ze die registreren tijdens de gehele transitie.
- ▶ Er leven bij veel gemeenten (en overige stakeholders) vragen over de vergewisplicht. Enerzijds over wat dit begrip precies inhoudt en welke juridische gevolgen het met zich meebrengt. Anderzijds over het delen/verwerken/opslaan van gegevens (in het kader van de AVG) ten behoeve van de gehele transitie (waaronder uiteindelijk ook de vergewisplicht).

Advies

Investeer niet in een centraal landelijk systeem of sjabloon ten behoeve van de monitor waarin gemeenten de - sec voor de vergewisplicht benodigde gegevens - kunnen bijhouden (omdat daarvoor de werkwijzen en bijgevolg de behoeften van gemeenten op dit vlak te divers zijn), maar:

- ▶ Werk samen met de belangrijkste stakeholders en bronhouders van gegevens aan betere ontsluiting en hergebruik van gegevens die zowel in het kader van de vergewisplicht als voor de planning en uitvoeringsfases van de energietransitie nuttig zijn. Verdere uniformering/harmonisering ten behoeve van ontsluiting van de gegevens kan hierbij een goede eerste stap zijn.
- ▶ Om te voorkomen dat gemeenten een eigen interpretatie gaan maken over het mogen delen/verwerken/opslaan van gegevens (in het kader van de privacywet- en regelgeving) is het aan te bevelen om, samen met de VNG, te kijken hoe gemeenten hierin ondersteund kunnen worden.
- ▶ Werk samen met de VNG en NPLW verder uit (bijvoorbeeld in een handreiking) hoe gemeenten om kunnen gaan en invulling kunnen geven aan de vergewisplicht. Besteed daarbij aandacht aan de juridische implicaties van de vergewisplicht, en in bredere zin aan onderwerpen zoals handhaving en de zorgplicht van gemeenten.

Inhoudsopgave

• Aanleiding en aanpak van de verkenning	Slide 5.
• Proces warmtetransitie	Slide 6.
• Vergewisplicht en opt-out regeling	Slide 7.
• Hoe kijken gemeenten aan tegen de vergewisplicht	Slide 8.
• Gemeenten schetsen een brede informatiebehoefte	Slide 9.
• Informatiebehoefte van het Rijk	Slide 10.
• De gevraagde data zit bij verschillende partijen	Slide 11.
• Uitdagingen registratie en de rol van de eigenaar	Slide 12.
• Wel behoefte aan informatie, niet aan één systeem	Slide 13.
• Conclusie en advies	Slide 14.
• Bijlagen: <ol style="list-style-type: none">1. Geïnterviewde actoren2. Documentatie3. Proces warmtetransitie4. Geïnventariseerde informatiebehoefte actoren	Slide 15.

Aanleiding en aanpak van de verkenning

De Rijksoverheid wil de CO2-uitstoot verminderen door over te stappen op duurzame energiebronnen. Een onderdeel van deze transitie is de toepassing van hernieuwbare warmte, zoals aardwarmte of aquathermie, om huizen en gebouwen te verwarmen. Het doel is dat in 2050 zo'n zeven miljoen woningen en één miljoen andere gebouwen aardgasvrij moeten zijn.

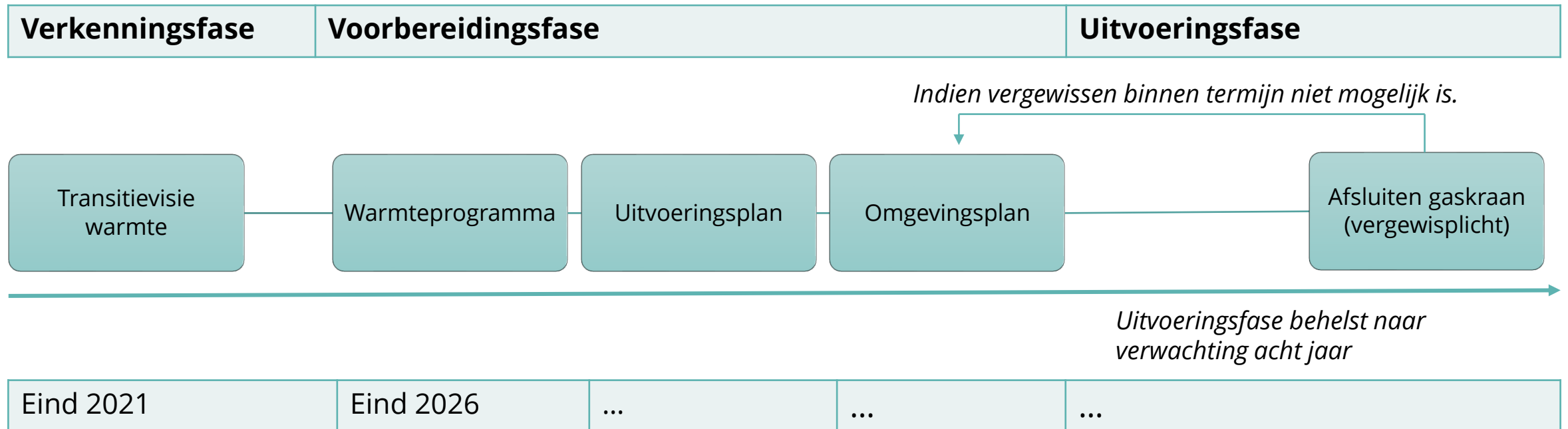
De Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie (Wgiw) geeft gemeenten de bevoegdheid om wijken aan te wijzen die van het aardgas afgaan naar een duurzame energievoorziening. In de Wgiw is opgenomen dat, voordat gestopt kan worden met het gebruik van aardgas, gemeenten zich ervan moeten vergewissen dat een duurzaam warmtealternatief daadwerkelijk beschikbaar is en dat alle woningen en gebouwen hier een aansluiting op hebben of dat de gebouweigenaar zelf een ander fossielvrij alternatief heeft gerealiseerd. Zo wordt voorkomen dat inwoners op enig moment zonder aardgas komen te zitten en, door gebrek aan een duurzaam alternatief, niet in staat zijn om de woning en/of het gebouw te verwarmen. Dit vraagt om het verzamelen en registreren van verscheidene soorten informatie om invulling te geven aan die 'vergewisplicht'.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft – mede op verzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) – aangegeven een monitoringssystematiek te willen ontwikkelen die gemeenten kunnen gebruiken om invulling te geven aan de vergewisplicht. Zo wordt voorkomen dat elke gemeente zelf dat wiel hoeft uit te vinden. Deze rapportage is het resultaat van de verkenning die is uitgevoerd naar de wenselijkheid en mogelijke oplossingsrichtingen voor een monitor voor de invulling van de vergewisplicht en is gebaseerd op de conceptwetgeving per november 2023.

De verkenning is begin november 2023 gestart middels een workshop; de kick-off sessie. Hierbij is het doel, context en scope van de monitor aangescherpt en de aanpak verder uitgewerkt. Om inzicht te krijgen in de ideeën, ontwikkelingen en opvattingen van de diverse stakeholders over de invulling van een monitor zijn er twaalf interviews gehouden. Er is gesproken met RVO, VNG, NPLW, Netbeheer Nederland, Aedes, CBS en de gemeenten Purmerend, Eemsdelta, Utrecht, Drimmelen, Súdwest-Fryslân en Rotterdam (zie ook bijlage 1). De analyse van de opgehaalde beelden uit de interviews, de documentstudie (waaronder wet- en regelgeving), de gewenste en beschikbare informatie, de reeds bestaande monitoring en overzichten en de mogelijke oplossingsrichtingen zijn teruggekoppeld in een tweede workshop in januari 2024 waarin de opgehaalde beelden, conclusies en oplossingsrichting gezamenlijk gevalideerd en aangescherpt zijn. Deze rapportage is het resultaat van de verkenning en bevat een schets van de oplossingsrichting voor de monitoring van de vergewisplicht.

Proces warmtetransitie

De invulling van de vergewisplicht is geen opzichzelfstaand proces, maar wordt gezien als een onderdeel van het proces van de warmtetransitie. Onderstaande figuur geeft een overzicht van het proces van de warmtetransitie in de komende jaren. Alvorens woningen en gebouwen van het aardgas afgesloten kunnen worden, moet een uitgebreid proces met betrekking tot de warmtetransitie doorlopen worden. Het proces van de warmtetransitie begint met een verkenningsfase gericht op het uiteenzetten van de mogelijkheden en schetsen van een voorlopig tijdspad tot voorbereiden op de daadwerkelijke transitie en de uitvoering hiervan. Inmiddels hebben gemeenten een transitievisie warmte opgesteld en wordt gestart met een warmteprogramma en uitvoeringsplan. In het omgevingsplan wordt uiteindelijk, als sluitstuk voor het aanwijzen van een wijk, bepaald welk duurzaam alternatief wordt gekozen en op welke termijn een wijk wordt afgesloten van het gas. Aan het einde van de uitvoeringsfase is pas de vergewisplicht aan de orde.

Vergewisplicht en opt-out regeling

Vergewisplicht

Het invulling geven aan de vergewisplicht is één van de laatste schakels in het proces van de warmtetransitie. In de memorie van toelichting van de Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie wordt “vergewissen” als volgt gedefinieerd:

“Gemeenten zullen zich onder meer ervan moeten vergewissen dat het duurzame warmtealternatief daadwerkelijk beschikbaar is en dat gebouwen een aansluiting hebben op dit duurzame alternatief of een ander aardgasvrij alternatief dat aan de regels van het Bbl voldoet gerealiseerd hebben, voordat het transport van aardgas kan worden stopgezet”.

Het wetsvoorstel en het Besluit Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie regelen dat er bepaald kan worden dat de gemeente bovengenoemde gegevens kan verzamelen. Bij de vergewisplicht wordt onderscheid gemaakt tussen collectieve- (c.q. het ‘duurzame alternatief’) en individuele warmtevoorzieningen (c.q. het ‘eigen alternatief’). De essentie richt zich op het vergewissen dat de woningen en gebouwen een aansluiting hebben op een collectieve oplossing (zoals vastgelegd in het Omgevingsplan) die wordt aangelegd of dat ze een eigen alternatief hebben gerealiseerd, naast eventuele specifieke uitzonderingen.

Opt-out regeling

Een gebouweigenaar heeft de mogelijkheid om in plaats van aansluiting op het collectieve oplossing zoals opgenomen in het Omgevingsplan te kiezen voor een individuele warmtevoorziening. Een gebouweigenaar kan dus zijn eigen afweging maken en is niet onvoorwaardelijk verplicht om zijn gebouw aan te sluiten op de door de gemeente beoogde collectieve oplossing.

De opt-out moet voldoen aan:

1. Verbod op gebruik van fossiele brandstoffen
2. Het Bbl ten aanzien van de energieprestatie van de energievoorziening.

Een gebouweigenaar die een gelijkwaardig alternatief wil realiseren, doet hiervan vooraf een melding bij de gemeente en/of warmtebedrijf. Daarnaast informeert de gebouweigenaar de gemeente over de ingebruikname van de gelijkwaardige maatregel, uiterlijk zes maanden voor de datum dat het gebruik van gas wordt beëindigd die in het omgevingsplan is opgenomen. Zowel de melding vooraf als het informeren na realisatie geeft de gemeente de benodigde informatie (en indien nodig tijd om actie te ondernemen) om toe te zien dat woningen en gebouwen een aansluiting hebben op een duurzaam alternatief voordat het besluit over het stopzetten van het aardgas wordt geëffectueerd.

Hoe kijken gemeenten aan tegen de vergewisplicht?

In de interviews is met gemeenten gesproken over het proces van de warmtetransitie en over de informatie en middelen die de gemeenten nodig hebben om invulling te geven aan de vergewisplicht.

- ▶ De meeste gemeenten hebben nog geen goed beeld bij de invulling van de vergewisplicht en wat daar voor nodig is. De focus ligt nu op de planning en het organiseren van het bredere proces van de warmtetransitie.
- ▶ Alle gemeenten geven aan zich sterk verantwoordelijk te voelen dat er straks niemand 'in de kou komt te zitten'. Er leven dan ook vragen omtrent de wijze waarop inwoners die niet mee willen of kunnen toch in dit proces meegenomen kunnen worden. Maar ook ten aanzien van 'handhaving', 'zorgplicht' en 'inspannings- versus resultaatverplichting'.
- ▶ Voor de meeste gemeenten is de vergewisplicht nog maar zeer beperkt in beeld en er is dan ook nog geen goed beeld bij de invulling van de vergewisplicht en wat daar voor nodig is. Partijen geven aan dat ze verwachten dat de invulling van de vergewisplicht ook sterk afhankelijk zal zijn van hoe de warmtetransitie verloopt.
- ▶ De meeste partijen geven aan de vergewisplicht vooral te zien als onderdeel van het hele proces van de warmtetransitie en niet alleen als een peilstok aan het einde van het proces. Monitoring wordt in dat kader dan ook als een continu proces gezien, waarbij het beeld eigenlijk al veel eerder compleet en meer uitgebreid moet zijn dan sec nodig is voor de vergewisplicht.
- ▶ Gemeenten voorzien dat de informatiebehoefte in de eerdere fases van de warmtetransitie vele male groter is dan de behoefte die er sec is voor de vergewisplicht. Zo geven ze aan een breed scala aan gegevens nodig te hebben voor het maken van een gedegen uitvoerings- en omgevingsplan en voor het monitoren op de voortgang van de uitvoering.
- ▶ Tegelijkertijd is die informatie- en registratiebehoefte niet uniform, maar hangt deze af van de lokale situatie, en van de gekozen aanpak van een gemeente. Ook zal vrij gedetailleerd informatie op 'huis-op-huis' niveau verzameld moet worden (bijvoorbeeld t.b.v. de 'opt-out') en leeft er bij gemeenten de wens om naast een actueel beeld ook een beeld te creëren van mogelijkheden in een wijk en een beeld van de geplande situatie in een wijk.

In de volgende sheet wordt een beeld van de informatiebehoefte in het kader van de vergewisplicht geschetst en geven we aan hoe deze zich verhoudt tot de informatiebehoefte in de eerdere fases.

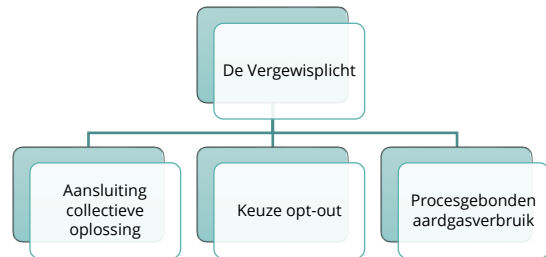
Gemeenten schetsen een brede informatiebehoefte

Ten behoeve van sec de 'vergewisplicht' is - theoretisch gezien - de informatiebehoefte relatief beperkt. In de figuur links is een beredeneerde weergave uiteengezet van de minimum set aan gegevens die nodig is in het kader van de vergewisplicht.

- ▶ Gemeenten registreren per woning of gebouw of er een aansluiting is op de collectieve oplossing zoals opgenomen in het Omgevingsplan.
- ▶ Gemeenten registreren per woning of gebouw een opt-out. Gebouweigenaren doen eerst melding van het voornemen tot opt-out en opnieuw een melding over de ingebruikname van een duurzame warmteoplossing
- ▶ Gemeenten registreren gebouwen met procesgebonden aardgasverbruik die ook van het gas af moeten en uitzonderingen daarop, waaronder bijvoorbeeld bedrijven die verduurzamen via het Europese Emissie Handelssysteem (ETS)

De uitdaging is dat deze hoeveelheid aan soorten verschillende gegevens overzichtelijk is, maar dat de opt-out wel een gedetailleerde registratie (per gebouw) vergt.

In eerdere fases van de transitie is de informatiebehoefte echter vele malen groter, onder meer voor het maken van een gedegen uitvoerings- en omgevingsplan. In de figuur hiernaast is ter illustratie (niet uitputtend) een beeld uiteengezet van het soort informatie dat in de interviews naar voren is gekomen. Naast de bovenstaande data geven gemeenten aan ook informatie te willen gebruiken om te onderzoeken welke alternatieven mogelijk zijn in wijken en hoe bewoners het beste meegenomen/ondersteund kunnen worden in de transitie. Voor veel van deze data geldt dat de gemeente er zelf niet over beschikt. Er is behoefte bij verschillende stakeholders om eenvoudig te kunnen beschikken over de informatie die bij andere stakeholders aanwezig is, zoals de gegevens van netbeheerders over aansluitingen. Daarnaast hebben gemeenten vragen over het al dan niet mogen delen/opslaan/verwerken van data.

Informatiebehoefte van het Rijk

Alhoewel de focus van deze verkenning lag op de informatiebehoefte van gemeenten hebben ook andere stakeholders een belang bij het kunnen monitoren van de voortgang van de energietransitie en vergewisplicht.

- ▶ Zo wil onder meer het ministerie van BZK graag zicht hebben op de voortgang van het aantal woningen/wijken die van het gas af zijn, dan wel gaan en welke onderwerpen aandacht behoeven binnen de transitie. Dit richt zich op de algemene voortgang en niet op de informatie op huisniveau.
- ▶ Het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) heeft een meerjarenprogrammplan ontwikkeld om gemeenten goed te kunnen ondersteunen in de warmtetransitie en heeft ook als kerntaak de voortgang van de warmtetransitie te volgen. De Lokale Warmtetransitie in Beeld (LWiB) geeft een indruk van wat er op dit moment speelt rondom de warmtetransitie bij gemeenten. De belangrijkste bron daarbij zijn gesprekken met ambtenaren van ruim 300 gemeenten; 'waar zijn gemeenten mee bezig, wat loopt goed, waar ervaart men knelpunten, en aan welke ondersteuning hebben gemeenten behoefte'. De resultaten van dit onderzoek worden gebruikt voor het meerjarenprogrammplan en de uitvoeringsagenda. Er wordt vanuit NPLW niet specifiek gevraagd naar de vergewisplicht, maar of je als gemeente gebruik gaat maken van de aanwijsbevoegdheid.

De informatie die op landelijk niveau gewenst is, overlapt voor een deel met de informatiebehoefte van gemeenten. Dit zit echter vaak op een hoger abstractie niveau. Het is te zien als een andere monitor dan de monitor waar gemeenten behoeften aan hebben. Mogelijk kan gebruik worden gemaakt van dezelfde informatiebronnen, maar wellicht ook via een andere manier van informatie vergaren zoals bijvoorbeeld via enquêtes, interviews/gesprekken (zoals NPLW nu doet) en rapportages van gemeenten.

De gevraagde data zit bij verschillende partijen

Zoals beschreven in de vorige sheets is de informatiebehoefte divers en in potentie vrij gedetailleerd. Daarnaast zijn veel van de gegevens niet zomaar beschikbaar bij of voor gemeenten, maar is de beschikbare informatie opgeslagen bij diverse partijen in verschillende systemen.

Gemeenten	Gemeenten beschikken zelf over veel informatie, maar veelal op verschillende plekken (en soms in verschillende formats) binnen de gemeenten en via DEGO/wijkpaspoort. Ze inventariseren de meldingen van inwoners die gebruik willen maken van de opt-out regeling. Naast informatie over de opt-out regeling hebben gemeenten zicht op de datum waarop invulling gegeven moet zijn aan de vergewisplicht en het gastoever beëindigd wordt. Ten behoeve van het sociaal domein is informatie beschikbaar die gebruikt kan worden bij het ondersteunen van burgers bij de warmtetransitie (denk bijvoorbeeld aan informatie over schuldhulpverlening en taalachterstanden). Deze informatie is echter niet zomaar bruikbaar in een ander domein vanwege privacyregelgeving (gemeenten hebben geen grondslag voor deze verwerking/doelbinding).
Netbeheerders	Netbeheerders hebben binnen het eigen netwerk zicht op de gas- en elektriciteit netwerkaansluitingen. Netbeheerders gebruiken verschillende systemen (soms meerdere per beheerder) en registreren daarmee de gegevens ook op verschillende wijze. Er is vanzelfsprekend wel een grote overlap in de gegevens die per aansluiting geregistreerd worden. Via het Ean-codeboek is inzichtelijk of gebouwen beschikken over een gas- en/of elektriciteitsaansluiting. Netbeheerders willen naar verluid medio 2025 ook het energieverbruik per woning/gebouw beschikbaar stellen.
Woningbouwcoöperaties	Woningbouwcoöperaties beschikken over een grote hoeveelheid gegevens over de eigen woningvoorraad. Welke gegevens voorhanden zijn, de kwaliteit van gegevens en de systemen en formaten waarin de gegevens worden opgeslagen kunnen verschillen. Aedes houdt een landelijk overzicht bij van de eigen woningen die aangesloten zijn op het aardgasnet, warmtenet en warmtepomp. Daarnaast wordt in de Aedes-benchmark de duurzaamheidsprestaties van corporaties (isolatieprestatie, energetische prestatie en CO2-uitstoot uit gasverbruik) op een rij gezet. De database kan (niet herleidbaar tot gebouw-/eigenaar niveau) gedeeld worden met gemeenten.
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	RVO heeft nog geen data met een hoog detailniveau; binnen één á twee jaar hopen zij beeld te hebben van gas- en warmtenetaansluitingen op pandniveau. Daarnaast beschikt RVO over veel overige data (o.a. WOZ, ISDE-subsidies, energieprestaties, verbruik) die echter niet zomaar ter beschikking te stellen is i.v.m. privacywetgeving (er is geen grondslag/doelbinding).

Uitdagingen registratie en de rol van de eigenaar

Uit de vorige sheet komen een aantal uitdagingen naar voren bij het gebruik en de uitwisseling van de gegevens die gebruikt kunnen worden ten behoeven van de warmtetransitie.

Uitdagingen bij registratie, gebruik en uitwisseling van data

- ▶ De accuraatheid en actualiteit van de beschikbare informatie is wisselend. Verificatie van informatie bij de eigenaar of door een bezoek kan de informatiekwaliteit verhogen. De vraag is dan wel door wie en hoe dit geregistreerd wordt.
- ▶ Beschikbare data is ondergebracht bij diverse partijen in verschillende systemen waarbij de data niet geüniformeerd/gestandaardiseerd en daarmee lastig te (her)gebruiken is.
- ▶ Informatie is niet altijd beschikbaar op het juiste abstractieniveau. In sommige gevallen zal vrij gedetailleerde informatie gewenst zijn, terwijl het verkrijgen van een beeld op landelijk niveau meer gebaat is bij een hoger abstractieniveau. Om van gedetailleerde informatie naar geabstraheerde informatie te komen zal dan ook een bewerkingslag plaats moeten vinden.
- ▶ Ten behoeve van het registreren van gegevens in het kader van de warmtetransitie maken gemeenten gebruik van verschillende methodes. Soms houden ze lijstje bij in een spreadsheet, soms in een database, soms in meer geavanceerde systemen zoals een CRM-systeem en soms maakt men gebruik van geografische informatiesystemen.
- ▶ Er leven vragen bij gemeenten en de leverende partijen over het al dan niet mogen delen/opslaan/verwerken van data. Er kan bijvoorbeeld (maar zeker niet alleen) gedacht worden aan gebruik van data vanuit het sociaal domein of informatie over het energieverbruik.

De rol van de eigenaar van een gebouw

Daarnaast speelt de eigenaar van een gebouw een rol. Zo moet de eigenaar op verschillende momenten informatie aanleveren als er gekozen wordt voor het realiseren van een eigen warmte alternatief via de mogelijkheid voor een opt-out. Maar de eigenaar heeft daarnaast nog meer mogelijke rollen bij het verkrijgen van een goed overzicht. Zo kunnen eigenaren;

- ▶ informatie aanleveren bij de verschillende betrokken partijen, bijvoorbeeld over de huidige situatie dan wel over toekomstige plannen voor een gebouw.
- ▶ toestemming geven voor het gebruik van gegevens door derden, bijvoorbeeld gegevens uit het sociaal domein, of gegevens over gebruik.
- ▶ reeds beschikbare informatie verifiëren, bijvoorbeeld om te kijken of deze informatie nog accuraat is.

Wel behoefte aan informatie, niet aan één systeem

De hoofdvraag voor deze verkenning gaat over de mogelijkheden om gemeenten en het Rijk te ondersteunen bij het monitoren ten behoeve van de vergewisplicht. Daarbij werd bijvoorbeeld gedacht aan één landelijk systeem of één format/sjabloon. Gelet op bovenstaande bevindingen lijkt dat niet de aangewezen route.

Informatievoorziening niet richten op de vergewisplicht

Alhoewel de meeste gemeenten nog geen goed beeld hebben bij de invulling van de vergewisplicht en wat daar voor nodig is, is duidelijk dat de informatiebehoefte in de eerdere fases van de warmtetransitie groter is en dat monitoring een continu proces is.

Diverse informatiebehoefte

Helder is dat gemeenten een vrij brede informatiebehoefte hebben ten behoeve van de planning en uitvoering van de transitie en het meenemen van gebouwigenaren daarin. Die behoefte is niet overal hetzelfde (verschilt per gemeente, wellicht per wijk en is afhankelijk van de aanpak) en zal evolueren naar gelang de transitie vordert. Gemeenten gebruiken – afhankelijk van de behoefte – daarvoor verschillende systemen. De informatiebehoefte van andere stakeholders wijkt hier ook van af. Zo is bijvoorbeeld de behoefte van het Rijk gelegen op een hoger abstractieniveau.

Samenwerking voor een collectief beeld

Tegelijkertijd is het de vraag in hoeverre alle partijen (waaronder gemeenten) daadwerkelijk over alle gevraagde gegevens moeten beschikken en in hoeverre het ook realistisch is dat deze beschikbaar zijn of komen. Met name in de plan- en uitvoeringsfases zullen gemeenten in gesprek moeten met de overige stakeholders, zoals eigenaren, woningbouwcorporaties,

netbeheerders en energieleveranciers. In die gesprekken moet in gezamenlijkheid tot een collectief beeld gekomen worden over de transitie in een bepaald gebied. Het gaat hierbij om het delen van kennis en beelden over de transitie. Het delen van data is daarbij sterk ondersteunend aan het gesprek tussen de verschillende stakeholders.

Geen monitor/sjabloon

De inschatting is dan ook dat het erg lastig is één standaardmonitor te ontwikkelen die kan voorzien in de verschillende nog onvoldoende heldere en veranderende behoeftes van de verschillende partijen. Ook het opzetten van een centraal systeem of sjabloon voor de registratie van de voortgang van de transitie lijkt daarmee niet aan te raden. Gemeenten kunnen beter kiezen voor een registratiesysteem dat aansluit op hun eigen behoeften en aansluit op wat ze al in huis hebben.

Wel behoefte aan meer uniforme ontsluiting van data

Partijen hebben wel behoefte aan betere toegankelijkheid van (landelijke) informatie (zoals die van de netbeheerders). Hiervoor moet verder gewerkt worden aan uniforme ontsluiting van deze gegevens zodat gemeenten en overige stakeholders eenvoudiger ervan gebruik kunnen maken bij het plannen en uitvoeren van de transitie, onder meer in het kader van 10.49 van de Bgiw. Tevens kan gekeken worden hoe de landelijke bronnen goed bij elkaar aansluiten en elkaar aanvullen.

Conclusie en advies

- ▶ De bevindingen van deze verkenning pleiten niet voor een landelijk systeem of gestandaardiseerd sjabloon waarin gemeenten de voor de vergewisplicht benodigde gegevens kunnen bijhouden. De informatiebehoefte in het kader van de vergewisplicht is naar verwachting (voor zover partijen zich daar momenteel al een beeld van kunnen vormen) weliswaar overzichtelijk, maar voor de gesproken gemeenten geldt dat zij al veel eerder in het proces (ten behoeve van de planning en uitvoering) een veel bredere informatiebehoefte hebben. Ook voor die bredere behoefte is het niet aan te raden een landelijk systeem op te tuigen waarin gemeenten de voortgang kunnen registreren en monitoren. Daarvoor zijn de werkwijzen en bijgevolg de behoeften van gemeenten op dit vlak te divers.
- ▶ Gemeenten geven wel aan behoefte te hebben aan de betere ontsluiting en hergebruik van bestaande gegevens. Dit is van belang voor zowel de vergewisplicht als in de eerdere plannings- en uitvoeringsfasen. Betere ontsluiting van gegevens kunnen in dit kader het eenvoudiger maken om de gehele transitie (inclusief het moment van vergewissen) te monitoren, zowel vanuit gemeenten als ten behoeve van de (minder gedetailleerde) monitoring van de voortgang door het Rijk. Om betere ontsluiting mogelijk te maken moet in overleg met netbeheerders en overige stakeholders verkend en uitgewerkt worden hoe gegevens beter ontsloten kunnen worden. Verdere uniformering/harmonisering ten behoeve van ontsluiting van de gegevens kan hierbij een goede eerste stap zijn. Zoals aangegeven ziet RVO hier een rol voor zichzelf weggelegd. Ook de ontwikkelingen bij BZK rond een potentieel Digitaal gebouwspaspoort (DGP) kunnen interessant zijn. Het DGP maakt het mogelijk om gegevens over gebouwen uit verschillende bronnen samen te brengen, en is momenteel in ontwikkeling bij BZK.
- ▶ Er is daarnaast behoefte aan ondersteuning (c.q. een handreiking) hoe gemeenten om kunnen gaan met de vergewisplicht. De vraag gaat daarbij verder dan de vraag welke gegevens daartoe verzameld moeten (en mogen) worden. Er leven ook vragen over de juridische implicatie van de vergewisplicht, en in bredere zin over onderwerpen zoals handhaving en de zorgplicht van gemeenten.
- ▶ Er leven bij veel gemeenten (en overige stakeholders) vragen over het mogen delen/verwerken/opslaan van gegevens (in het kader van de AVG) ten behoeve van de transitie en de vergewisplicht. Om te voorkomen dat gemeenten een eigen interpretatie gaan maken over het mogen delen/verwerken/opslaan van gegevens (in het kader van de privacywet- en regelgeving) is het aan te bevelen om, samen met de VNG, te kijken hoe gemeenten hierin ondersteund kunnen worden.

Bijlage 1. Geïnterviewde actoren

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Lucia Zwart
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)	Marcel Aanen, Regina Koning
Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW)	Paul Picauly, Yvonne Hofman, Ahmed Achbari
Netbeheer Nederland	Rachel Marty, Floris Bruil
Aedes	Dorris Derksen, Morris Verlinden
Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)	Gerdien van de Vreede
Gemeente Purmerend	Jaspert Verplancke, Marvin Jonk
Gemeente Eemsdelta	Willy Jansen
Gemeente Utrecht	Vera Haaksma
Gemeente Drimmelen	Hendrik Jan Erkens
Gemeente Súdwest-Fryslân	Michiel de Wit, Frouka Dooper
Gemeente Rotterdam	Lonneke van Gulick, Lydia Hameeteman

Bijlage 2. Documentatie

Wetsvoorstel Wgiw
Memorie van toelichting Wgiw
Consultatiereacties Wgiw - AEDES, Netbeheer Nederland en VNG
Concept besluit gemeente instrumenten warmtetransitie
NPLW - Lokale warmtetransitie in beeld 2023
NPLW – Analyse en data
PAW - Gemeentereis aardgasvrij – de klapper
PBL & TNO - Functioneel ontwerp Hestia 1.0. Ruimtelijk energiemodel voor de gebouwde omgeving
Memorie van Toelichting Wet Collectieve Warmtevoorzieningen (WCW)
Totaaloverzicht resultaten VIVET
Rijksoverheid – dashboard klimaatbeleid - gebouwde omgeving
VNG - Dataviewer Energietransitie Gebouwde Omgeving
Aedes – Benchmark 2023
ACM - Aanwijzing gebieden voor gasregister door gemeenten

Bijlage 3. Proces warmtetransitie

- ▶ De warmtetransitie start bij de transitievise warmte. Dit is de eerste (verkenkende) schakel binnen de wijkgerichte aanpak. In het klimaatakkoord is afgesproken dat in de transitievise warmte per wijk of buurt van de gemeente het tijdspad van verduurzaming van de wijk wordt beschreven en worden potentieel beschikbare duurzame warmtealternatieven in beeld gebracht.
- ▶ Middels de Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie wordt de transitievise warmte omgeturnd naar 'warmteprogramma'. Dit is in verband met de juridische inbedding in de Omgevingswet en van belang voor gemeenten die uiteindelijk regels willen stellen in het omgevingsplan over de verduurzaming van de energievoorziening van bestaande gebouwen.
- ▶ De transitievise warmte (c.q. het warmteprogramma) kan, als belangrijke onderbouwing voor de wijziging van het omgevingsplan, worden geconcretiseerd in een uitvoeringsplan voor een wijk. Deze schakel heeft betrekking op één of meerdere wijken waarvan de gemeente in het warmteprogramma heeft aangegeven daar aan de slag te gaan met de aanwijsbevoegdheid. In dit plan wordt beschreven welke alternatieve energievoorziening er in de wijk gekozen zal worden en wanneer de wijk (op termijn) van het aardgas gaat.
- ▶ Als de gemeente gebruik maakt van de aanwijsbevoegdheid, staat in het omgevingsplan het gekozen alternatief voor aardgas als warmtebron voor een wijk en de datum waarop het transport naar de wijk stopt.

Bijlage 4. Geïncventariseerde informatiebehoefte (niet uitputtend)

	Informatiebehoefte	Verzocht door	Wie beschikt over informatie
Per gebouw	Status aansluiting warmtenet	Gemeenten – onderdeel vergewisplicht	Warmtebedrijf
	Opt-out keuze	Gemeenten – onderdeel vergewisplicht	Eigenaar gebouw
	Beschikbaarheid warmtealternatief	Gemeenten – onderdeel vergewisplicht	Warmtebedrijf
	Gasloos <2024	Gemeenten – onderdeel vergewisplicht	Warmtebedrijf/Netbeheerder
	Aanwezigheid procesgebonden gasgebruik	Gemeenten – onderdeel vergewisplicht	Gebouweigenaar
	Status gas/elektra-aansluiting	Gemeenten	(Gas)netbeheerders
	Energielabels	Gemeenten	RVO
	Isolatiewaarde van de woning	Gemeenten	
	Warmte-installatie van de woning	Gemeenten	
	Gasverbruik	Gemeenten	Energieleveranciers
	Energiebehoefte	Gemeenten	Netbeheerders
	Aansluitwaarde elektrische aansluiting	Gemeenten	Netbeheerders
	Data sociaal domein	Gemeenten	(Lokale) zorgaanbieder WMO
	Functie gebouw	Gemeenten	Gemeenten
	Contactgegevens eigenaar van gebouw	Gemeenten	Kadaster
	Contactgegevens gebruiker	Gemeenten	(Gas)netbeheerder.
	Datum stop gastoevoer	Gemeenten	Gemeenten
Op wijkniveau	Aantal resterende gasaansluitingen in gebruik	Gemeenten	Energieleveranciers
	Datum stop gastoevoer	Gemeenten	Gemeenten
	Zwaarte elektranet op wijkniveau	Gemeenten	Netbeheerders
Op landelijk niveau	Aantal huizen van het gas	Rijksoverheid	Gemeenten